

בס"ד, י"ב כסלו התשפ"ד

בבא קמא דף כ"ג – אישו משום חיציו או משום ממונו, המשסה כלב, ושור המועד

מושגים:

1. אשו משום חיציו –
הגמ' מביאה מחלוקת אמוראים בשאלה מצד מה חייבה התורה תשלום על נזקי אש,
1.1 רבי יוחנן אמר 'אשו משום חיציו', כלומר כשאדם מדליק אש זה כאילו הוא יורה חץ בכוחו, כי גם באש אין ממשות פיזית אלא האדם הוא שמדליק וכביכול יורה אותה.
1.2 ור"ל אמר אשו משום ממונו, כלומר, כמו רכושו שהזיק כמו שור, וזה לא דומה לחיציו כי האש לא מתפשטת מכוחו של האדם אלא מעצמה בעזרת הרוח.
בדף של היום הגמ' מגיעה למסקנה שר"י סובר שאשו גם משום חיציו וגם משום ממונו.
2. טמון באש –
חכמים חולקים על רבי יהודה וסוברים, שחפצים שהיו מוחבאים בתוך התבואה בשדה, ונשרפו באש שיצאה מבית שכן, יש פטור מתשלום עליהם. ויש בזה כמה חילוקי דינים. הם לומדים את זה מלשון הכתוב 'הקמה' שכמו קמה שנשרפה שהיא גלויה, כך יש חובת תשלום רק על דברים גלויים ולא מכוסים בנזקי האש.
3. תשלום ארבעה דברים –
הגמ' אומרת שלפי ההבנה שר"י מסכים שאשו גם משום ממונו, הנפק"מ בינו לבין ר"ל היא {תשלום ארבע דברים}. כלומר, במקרה שהאש הזיקה אדם משלמים גם ריפוי, צער, שבת ונזק, וזה רק לפי הסברה שאשו משום חיציו, אבל משום ממונו משלמים רק נזק. גם לר"י לא משלמים בושת, משום שבושת משלמים רק כשהזיק בכוונה. (רש"י).
4. דסלקין לעילא ודנחתין לתחתא –
הגמ' מביאה ש'דסלקין לעילא ודנחתין לתחתא', כלומר, גם התלמידים שעולים מבבל לא"י, וגם אלו שיורדים בכיוון ההפוך, כולם מסכימים שעזיזים שעומדות לשחיטה ובינתיים מזיקות עד שיגיע יום השוק, מתרים בבעלים שלהם פעמיים שלוש, ואם הם לא שומרים עליהם, מכריחים אותם לשחוט באופן מידי.

שאלות:

1. הנתב של חברת 'נזק בע"מ' שהושאל למוטי, גרם לשריפת הבית, האם חברת 'נזק' חייבת לשלם למוטי על הנזקים?

(מבוסס על מקרה אמיתי, של משרד התקשורת, משנת תש"מ)

לאב"י היה קשה על סברת ר"י שאם {אשו משום חיציו}, מדוע יש פטור על נזקי טמון באש, הרי כשאדם יורה חיצים ומזיק, הוא לא פטור על נזקי טמון, גם אם הוא לא ידע שמשוה מוטמן, משום שהגמ' לומדת לקמן בדף כו, מפסוק שהוא חייב גם בשוגג ואנוס?

הגמ' מנסה לתרץ שמדובר שבשעה שהוא הדליק את האש, ובעצם ירה את החץ, היתה גדר שמנעה מהאש להתפשט, והגדר נפלה מעצמה לא בגלל השריפה, ולכן הוא

פטור מנזקי טמון כי הנזק לא נגרם מכח חיציו.
אבל הגמ' מקשה שבמקרה כזה יש פטור גם על גלוי ולא רק על טמון, אם הסיבה היא חיציו שכלו.
לכן הגמ' מגיעה למסקנה שר"י סובר שהיוב על אש הוא גם משום ממונו, במקום שכלו חיציו. וכשהמזיק לא מנע מהאש להתפשט כשנפלה הגדר, זה שקול לכך שהוא לא שמר על שורו שהוא ממונו שהזיק.

הגמ' אומרת שלפי ההבנה שר"י מסכים שאשו גם משום ממונו, הנפק"מ בינו לבין ר"ל היא {תשלום ארבע דברים}. כלומר, לפי ר"י במקרה שהאש הזיקה אדם משלמים גם ריפוי, צער, שבת ונזק, וזה רק לפי הסברה שאשו משום חיציו, אבל משום ממונו משלמים רק נזק. (תשלום בושת גם לר"י לא משלמים משום שבושת משלמים רק כשהזיק בכוונה. (רש"י).

2. נביל הפועל בבית המלאכה של יצחק נכווה כשפחית טרפנטין על השולחן התלקחה, האם יצחק בעל הבית חייב בנזקים?

(מבוסס על מקרה אמיתי)

אחרי שראינו שלדעת כולם, יש חיוב על נזקי אש משום ממונו שהזיק.
הגמ' מבררת במקרה של הכלב והחררה שבמשנה, שהרי היתה דבוקה גחלת בחררה (רמב"ם, לפעמים נדבקים גחלים בחררה) מדוע בעל הגחלת שלא שמר על ממונו שלא יזיק, לא חייב להשתתף בנזקים עם בעל הכלב, ולהשלים את תשלום הנזק של הגדיש (רש"י)?

הגמ' אומרת שבעל הגחלת שמר על הגחלת שלא תזיק, ובכל זאת כלבים יודעים לחתור תחת השמירה ולהגיע לגחלת, וזו התנהגותם הרגילה ולכן הבעלים של הכלב חייב בנזק שלם.

ומאחר והכלב חייב מצד נזקי שן, חייבים לומר שהוא אכל את החררה ברשות הניזק ('ובער בשדה אחר' פירושו בשדה הניזק) הבעלים של החררה. ושם נדלק הגדיש, לכן הגמ' מסיקה שמדובר שגם הגדיש שייך לבעל החררה.

3. הכלב של יוסי אכל את העוגה של רבקה, יוסי גוער ברבקה מה העוגה שלה מחפשת בפה של הכלב שלו, האם הוא צריך לשלם על העוגה?

הגמ' מנסה להוכיח מהמקרה של הכלב והחררה שהפה של הבהמה שמזיקה בנזקי השן לא נחשב רשות נפרדת מהרשות שנמצאת הבהמה. כלומר אם הכלב אוכל ומזיק חררה בחצר של בעל החררה לא נוכל לטעון שהכלב פטור כי הפה שלו זה רשות נפרדת שהיא לא רשות הניזק.

הגמ' שואלת איך אפשר להבין אחרת, הרי אם פי הפרה נחשב רשות נפרדת, לא נוכל למצוא לעולם חיוב על נזקי שן, שהרי הם חלים רק ברשות הניזק?
רב מרי בנו של רב כהנא, מנסה לתרץ שמדובר שהבהמה התחככה בכותל להנאתה, או ששכבה וטינפה פירות למשל, שזו תולדת השן. אבל מר זוטרא מקשה על התירוץ הזה, משום שלמדנו ש'בער בשדה אחר' זו שן, והפסוק כאשר יבער הגלל עד תומו שהנזק הוא מוחלט, לא מתקיים בחיכוך.

רבינא ורב אשי תירצו ונתנו דוגמא שגם בחיכוך או שכיבת בהמה על הפירות ניתן להגיע לכילוי מלא של הדבר הניזק, (כגון שהבהמה המתחככת מחקה לגמרי ציור שעל

הקיר. או קברה בטיט את הפירות).

4. עומאר רב עם השכן שלו, ושיסה בו את כלב הפיטבול שלו, שגרם לו לנזקים בקרסול, האם עומאר חייב בנזקים?
(מבוסס על מקרה אמיתי משנת תשע"ה)

הגמ' ממשיכה לנסות להוכיח האם פי הבהמה נחשב כרשות המזיק והמזיק פטור מנשיכת בהמתו, בטענה 'מה פתאום הכנסת את ידך לתוך הפה של הכלב שלי?'

המשנה במס' סנהדרין אומרת שאם אדם שיסה כלב או נחש באדם אחר פטור, הגמ' מנסה לדייק שהמשנה פטור מאחר וזו גרמא בניזקין. אבל בעל הכלב יהיה חייב, וממילא יוצא שלא ניתן לטעון 'מדוע הכנסת את ידך לתוך הפה של הכלב שלי?'

הגמ' דוחה את ההוכחה משום שיייתכן שגם בעל הכלב פטור בדיוק מהסיבה הזו, או שמדובר שהכלב הוציא את שיניו מחוץ לפיו, ושרט את הניזק, וזה לא נזק בתוך הפה.

הגמ' מנסה להקשות מהמשך המשנה בסנהדרין, שמדברת על מקרה שאדם לקח נחש והביא את הפה של הנחש עד ליד של חבירו והנחש הכיש את חברו שמת.
רבי יהודה במשנה אומר שהאדם המכיש חייב וחכמים פוטרים.
רב אחא בר יעקב, הסביר את המחלוקת שרבי יהודה סובר שהנחש פסיבי בהכשה הארס יוצא מיידית מפיו של הנחש ונכנס לאדם, ולכן האדם הוא שהרג באופן ישיר את חבירו ולכן הוא חייב מיתה בסייף, והנחש פטור מאחר ולא היה לו חלק במעשה.

וחכמים סוברים שהנחש הוא פעיל וברצונו הוא מוציא את הארס, ולכן האדם המכיש פטור כגרמא בניזקין, והנחש חייב מיתה כשור הנסקל.
מכך שהנחש נהרג לדעת חכמים, הגמ' מנסה להוכיח שפיו של הנחש לא נחשב רשות המזיק, והמזיק לא יכול לומר לניזק 'מה היד שלך עושה בפה של הנחש שלי?'

הגמ' מתרצת וגם מוכיחה מבריייתא שלעניין הריגת הבהמה המזיקה כמו שור הנסקל, אין הבדל בין רשות המזיק לרשות הניזק, ואפילו אם הפה נחשב רשות המזיק עדיין השור והנחש דינם בסקילה.

5. העיזים של שמעון, מזיקות בחצר של יצחק, האם על יצחק מוטל לבנות גדר, או לחילופין שמעון הוא זה שצריך לשמור על העיזים שלו אצלו?

הגמ' מביאה מעשה בעיזים של משפחת תרבו, שהיו מזיקים לרכוש של רב יוסף. רב יוסף אמר לאב"י שיאמר למשפחת תרבו שישמרו על העיזים שלהם. אב"י השיב שהם יענו לו שרב יוסף יגדר את החצר שלו.
הגמ' שואלת אם אדם חייב לגדר את המקרקעין שלו כדי שבהמות לא יזיקו לו, איך יכול לקרות נזק של שן ברכוש הניזק היא הרי מוקפת בגדר?
הגמ' מתרצת שמדובר כשהבהמה חתרה מתחת לגדר, או כשהגדר נפלה בלילה כשלא היתה אפשרות לניזק לבנות את הגדר מחדש.

אגב המקרה הזה, הגמ' מביאה ש {דסלקין לעילא ודנחתין לתחתאה}, כלומר, גם התלמידים שעולים מבבל לא", וגם אלו שזורדים בכיוון ההפוך, כולם מסכימים שעיזים שעומדות לשחיטה ובינתיים מזיקות עד שיגיע יום השוק, מתרים בבעלים שלהם פעמיים שלוש, ואם הם לא שומרים עליהם, מכריחים אותם לשחוט באופן מידי.

6. שור שנגח שלוש פעמים באותו יום, נחשב שור מועד?

המשנה בסוף הדף מביאה מחלוקת, שרבי יהודה לומד מהפסוקים ששור שנגח במשך שלושה ימים רצופים, נחשב מועד, וכשעברו שלושה ימים שהוא לא נגח הוא חוזר להיות תם.

אביי אמר שרבי יהודה לומד מהפסוק שבפעם הרביעית השור הופך מועד, ורבא אמר שרבי יהודה לומד מהפסוק שכבר בפעם השלישית הוא מועד.

ואילו ר"מ סובר ששור שנגח שלוש פעמים לאו דוקא בשלושה ימים, הופך מועד, וכשישחקו איתו ילדים והוא לא ייגח אותם, הוא חוזר להיות תם.